

Forfatter: Larsen, Karl

Titel: Udrag fra Set og tænkt under den store Krig (1)

Citation: Larsen, Karl: "Set og tænkt under den store Krig", i Larsen, Karl: *Set og tænkt under den store Krig*, Erslev & Hasselbalchs Forlag, Schetelig's Boghandel, 1915, s. 122.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-larsenk_19-shoot-idm140378515980112/facsimile.pdf (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Set og tænkt under den store Krig

som helst Udsigt til, at Krigen skulde ophøre med at spille sin ældgamle Rolle som *samfundsobyggende Kraft*.

Denne samfundsobyggende Rolle, som Krigen har spillet, saa længe Verden stod, vil den vistnok vedblive at spille, saa længe vi Mennesker ikke blot vedbliver med ved Lejlighed at spille Engle, men tillige stadig er lige langt fra virkelig at være det. I de for Øjeblikket krigsførende Stater synes en saadan Erkendelse almindelig. Man kunde fylde Bind med Citater hentede fra dem alle uden Undtagelse og fra de forskelligste Samfundslag indenfor dem.

Jeg skal her indskrænke mig til et enkelt, som skyldes det Land, der vel nok for nærværende er blevet stærkest medtaget af Krigen, nemlig Belgien. Det findes hos en Forfatter, som ganske vist hedder *Vogel* og bærer det lige saa germanske Fornavn, *Willem*, men naar det betænkes, hvor dansk man f. Eks. kan være, uagtet man hedder Rubin, turde denne Omstændighed næppe diskreditere Manden. Og han skriver (for øvrigt med en Motivering og i Udtryk, som ikke fuldt ud dækker *min* Opfattelse) i *Considérations politiques et économiques* (1915): »Krigen indeholder intet etisk Problem, eller rettere sagt, Krigens etiske Problem opløser sig straks uden videre. Med samme Adkomst som alle de materielle Omvæltninger, der fra Tid til anden formørker den menneskelige Tilværelse, med samme Adkomst som det enkelte Menneskes Lidelser under deres forskellige Former, er Krigen en *Udviklings Faktor*. De

materielle Ødelæggelser betyder intet: de ændrer Arbejdsvilkaarene for nogle Mennesker, det er det hele. Tilintetgørelsen af Menneskeliv betyder ikke mere: Livet vil fødes paa ny andetsteds og i en skønnere og renere Skikkelse. Ja, selv de Taarer, som Krigen faar til at rinde, bør ikke forvirre os i vor Opfattelse af den, thi disse Taarer genspejles vidunderligt i vor Sjæls dybeste Væld. — Man vil sige, at Krigen fremkalder saa meget hæsligt, fremkalder vildt Had, volder Tilbagefald til helt barbarisk Tankegang. Det er et optisk Bedrag. Krigen *frembringer* ikke det hæslige, den lader kun det, som i Forvejen er i os, stige op til Overfladen, og netop ud fra dette Synspunkt er Krigen den baade frygteligste og virkningsfuldeste Lærer. Af dens Lærdom vil alle have Gavn, enhver efter sit aandelige Standpunkt, bevidst eller ubevidst, paa synlig Maade eller uden, at en overfladisk Iagttager kan opdage nogen Forandring til det bedre. Selv om en saadan Iagttager staar tilstrækkelig højt til ikke mere at lade sig blænde af tilsyneladende Tab og forbigaaende Smerte, kan det hændes, at han mener at kunne konstatere moralsk Nedgang. Det er atter Selvbedrag. Under almindelige Forhold kommer Menneskencs sande Moral ikke altid til Syne. Men under Prøvelsernes Anløb styrter Facaderne sammen og moralsk Elendighed, som de skjulte, kan aabenbare sig. En Indbildning eller et Bedrag er blevet tilintetgjort: Krigen har kun bragt »Omvurdering« til Veje, har givet en oppustet Værdi sit rette Indhold,

og det vil være saa meget desto bedre for Udviklingen, kun ikke for vore Fantasier og vor aandelige Dovenskab i Øjeblikket.

Georg Brandes har virkningsfuldt protesteret mod den absurde Tanke, at den nuværende Krig skulde blive den sidste, og slutter sig ogsaa til den Opfattelse, at hverken nu eller fremtidigt »Traktater« -- altsaa juridisk forpligtende Overenskomster -- har Betydning overfor Staternes *vitale* Interesser. Men han smæder Krigen og ser det som den -- ganske vist fjernliggende -- Tilstand, der bør tilstræbes, at »Retfærdigheden« kommer til at herske her paa Jorden.

Men man dog ikke kunde sige herom med en Variant af Moltkes Ord, at det er en skøn Drøm, men at det aldrig kan blive andet end en Drøm.

Er ikke netop Traktaterne et Udtryk for »Retfærdigheden«? Og beror ikke deres Virkningsløshed just paa, at menneskelig Retfærdighed ikke *kan* ses paa samme Maade af to stridende Parter i alle Anliggender, der berører deres forskellige Væsens Inderside og deres Tilværelses modstridende Livskrav!

Der er næppe en Gang i det civile Liv mange Højesteretsdomme, der vilde blive respekteret, hvis ikke der stod *Magt* bag dem. Endsige da, hvor det gælder kombinerede Samfund med udprægede Forskelligheder i Henseende til Temperament, historisk Udvikling og økonomisk Interesse. --

Om »de faa beslægtede (d. v. s. med Krigens mulige Udryddelse beslægtede) Fremskridt, Menne-